

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 38, Haziran 2019, s. 168-192

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.5032>

Dr. Öğr. Üyesi Mualla MURAT

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği, muallamurat@yahoo.com

Burcu ŞAHİN

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği

EDEBİ METİNLERDE METAFOR

Özet

Metafor, söz bilimde “bir kelimenin yeni bir anlama aktarılması” anlamına gelir, yani kelime anlamı “aktarmak”tır. Metaforun, bazı sanat türleri, deyim aktarması, tasvir, sembol, imge gibi ifadelerden ayrı kabul edildiği ekollerin yanı sıra metaforu, bunlarla birlikte kullanan ekoller de vardır. Bu çalışmada Türk halk edebiyatının en önemli isimlerinden birisi olan Âşık Veysel’in şiirlerinde yer alan metaforlar incelenmiştir. Bu incelemeyle Âşık Veysel’in şiirlerinde, hayata bakış, sevgi, aşk, vefa, dostluk, ümit gibi duygu, düşünce ve inançların şiirlerine nasıl yansıdığı ve ifade edildiği görülmüştür. Âşık Veysel’in, çocukluk ve gençlik yıllarında yaşadığı bir hayli olumsuz duruma rağmen, erdemli ve kültürlü bir karakterli bir yaşam sürdüğü, şiirlerdeki metaforlarda görülmektedir. Şiirlerinde değerler ve inançlar, metaforlarla özellikle vurgulanmıştır. Türkçe eğitiminde çok yönlü olarak alan çalışmalarında kullanılabilecek olan Âşık Veysel’in şiirleri hem teoride hem beceride rahatlıkla kullanılabilecek materyallerdir. Âşık Veysel’in üzerine yapılan akademik çalışmaların Google motoru üzerinde yapılan araştırmalara göre, 14 makale, YÖK Tez Merkezi’nde yapılan araştırmalara göre ise 4 teze ulaşılmıştır. Âşık Veysel ‘in eserleri daha fazla incelenmeye müsaittir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, metafor, Âşık Veysel

METAPHOR IN LITERARY TEXTS

Abstract

In lexicology metaphor means “transferring a word to a new meaning”, and the meaning of this word is “to transfer”. In addition to the schools that distinguish

metaphor from some types of art, idiom transfer, depiction, symbols or images, there are also disciplines which use metaphor with these expressions. The aim of this study is to examine the metaphors in the poems of Âşık Veysel, one of the most important names of Turkish folk literature. In this study, it is seen how his thoughts, emotions and beliefs on life, love, love, faith, friendship, and hope are reflected and expressed in the poems of Aşık Veysel. In spite of the negative experience that Aşık Veysel had during his childhood and youth, he lived in a virtuous and sophisticated way, which can be seen in the metaphors of his poems. Values and beliefs are particularly emphasized with metaphors. The poems of Aşık Veysel, which can be used in multi-faceted field studies in Turkish education, are materials that can be used easily both in theory and in practice. Regarding the academic studies conducted on Âşık Veysel, 14 articles have been reached on the Google engine, and according to the studies conducted in the Council of Higher Education Thesis Center, 4 theses have been reached. The works of Âşık Veysel are available for further investigation.

Key Words: Education ,metaphor, Âşık Veysel

GİRİŞ

Metafor kelimesi Grekçe bir kelimedir ve “meta: öte” ve “pherin: taşımak” kelimelerinden meydana gelerek “bir şeyi başka bir şey ile anlatmak” manasında kullanılır. Metafor denilince akla hemen dil sorunu gelir. Metaforlar - Hayat, Anlam ve Dil adlı eser ile metaforların sadece bir dil sorunu olmadığı, insanın günlük hayatındaki düşünme sürecinin dahi meta forik olduğu anlaşılır. Böylece zihinlere yerleşmiş metafor kavramına bakış değişmeye başlar (Parın, 2017).

Uyan Dur'un aktarımıyla(2016), Shuell metaforu, “Eğer bir resim 1000 kelimeye bedelse, bir metafor 1000 resime bedeldir! Bir metafor bir şey üzerinde düşünmek için kavramsal bir çerçeve sunarken bir resim sadece durağan (statik) bir tasvir sağlar.” diye tanımlamıştır.

Bulut ve Kuşdemir (2008) metafor için; benzetme, eğretileme ve istiare ile bireyin dünyayı algılaması ve kavraması görüşünü ifade eder.

Son günlerin popüler çalışması haline gelen “metafor” insanlık tarihinin başından beri her türlü iletişiminin içinde yer almıştır. İlk çağ insanların mağaraya çizdiği resimler bile birer metafor olarak algılanabilir. Avcılıkla geçinen ilk çağ insanı av aracı ile avını resmederek metafor ile ifade sağlamıştır. Tıpkı resmederek aktarmak gibi duygu ve düşüncelerin en güçlü duygu ve düşüncelerin en güçlü sanatsal ifadesi Türk edebiyatındaki söz sanatlarıdır. Söz sanatlarının temel ilkesi ifade de benzetme yolunu kullanmasıdır. Türk edebiyatının önemli bir türü de atasözleri ve deyimlerdir. Bunların temelinde de benzetmeler vardır. Benzetme yoluyla ifade etme üzerine yapılan metafor araştırmalarının sonucunda toplumdaki varlık, obje, nesne gibi olguların bakış açılarını ortaya çıkarması sorunların ve çözümlerin tespitinde önemlidir.

Metaforu söz sanatlarındaki bazı sanat türleri, deyim aktarması, tasvir, sembol, imge gibi benzetmeye dayalı her tür ifadeyle bir tutan uzmanların yanı sıra ayrı ayrı yorumlayan görüşler de vardır.

Metaforu, Deyim Aktarması olarak adlandıran Prof. Dr. Doğan Aksan (Tarihsiz) bu terim için öğretilmeyi de kullanır: “ Türk yazınında, çeşitlerinin genel adı olarak istiare terimi çok uzun süre kullanılmıştır” der. Doğan Aksan' ın deyim aktarması şeklindeki adlandırmasını doğru

bulmayan Nizamettin Uğur eğretileme ve istiare terimlerini daha uygun bulmaktadır (Şahan, 2017).

Aktarmalı ifade demek olan metafor, ki sembol de bir metafor türüdür, edebiyat bilimcileri olduğu kadar kültür filozoflarını da düşündürmüştür. Mesela Nietzsche'ye göre metafor oluşturmak, insan zekasının temel güdüsüdür. Sanat da, bilim de bu güdünün başarısıyla ortaya çıkmıştır. Sanat ve bilim, dilin kavramlara ve metaforlara doğru gelişiminin sonucudur (Aytaç, 2005).

Hans Blumenberg'in metaforolojisinde savunulan düşünce ise, metaforların (benzetme, sembol vb.) açık seçik kavramlardan önce geldiğidir. Onun mutlak metaforlar (absolute Metapher) dedikleri, mantık kavramları aracılığıyla değil, olsa olsa yeni metaforlarla değiştirebilenlerdir. Bu metaforlar, başka türlü öğrenilemeyen bütüncül gerçekliği kapsar ve bir çeşit yön bulma örneği sunar (Aytaç, 2005).

İnsanoğlu, aslında metaforları birbirleriyle iletişimde düzenli olarak çok eskilerden beri kullanmaktadır (Lapsekili ve Yelboğa, 2004). Buna örnek olarak da gönlün taşla alakası olmadığı halde taş gönüllü, kaderin dikenle alakası olmadığı halde dikene benzetilmesini verir.

Lapsekili; Mevlana'nın mesnevisindeki masalları Nasrettin Hoca fıkralarındaki bazı benzetmeleri, fabllardaki hayvanları da metafor olarak kabul eder.

Metafor, empati için de önemli bir unsurdur. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" adlı eserinde Baran-i Elmas(elmas yağmuru) tasviriyle bir bağımlının madde kullandığında neler hissettiğini çok kuvvetli bir ifadeyle kaleme almıştır. Bağımlıyla mücadelede empati yapmak, onları anlamak, tedavideki başarıyı sağlayacağı için bu hislerin dile getirilmesi önemlidir. Metaforlar böyle durumlar için bir anahtar görevindedir. Çocuk üzerine yapılan metaforik bir araştırmada ailelerin gözünde çocuk algısı ortaya çıkmıştır.

Pesen'in (2015) ebeveynlerin "çocuk" kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar yoluyla ortaya çıkardığı çalışmasında ebeveynlerin şu görüşleri ortaya çıkmıştır:

Çocuk ayna, boş bir kaset, su, aşk, dört mevsim ve çiçek gibi benzetmelerle metafor yapılmıştır.

Çalışkan(2013), duygusal bir boyutun fen bilgisiyle ilişkisini açıklar.

Söz gelimi "Bu öfke sağanağından nasibimizi aldık. Köpürdü, köpürdü! Öfkesini kustu. Burama kadar geldi. Keskin sirke küpüne zarar." gibi cümlelerde öfke duygusu farklı söz figürleriyle ifade edilmekle birlikte kavramsallaştırmada ortaklık vardır. Bu cümlelerde öfke, bir sıvı olarak (sağanak, köpürmek, kusmak, sirke) düşünülmüştür. Bu da bizi ÖFKE İNSAN VÜCUDUNDA BİR SIVIDIR kavramsal metaforuna götürür (Çalışkan, 2013).

Kılcan(2017), metafora bu tabloyla bir örnek vermiştir:

	A	B	C
	Ali	aslandır	cesur, atik vs.
Aristo, Quintilian	ait olan	ait olmayan	tertium comparatis
Richard	tenor	vehicle	ground
Weinrich	imge alan	imge gönderen	uyarılan imgeler
Bilişsel açıdan	hedef	kaynak	mapping
Türkçede	benzeyen	benzetilen	benzetme yönü

Hedef (A), hedef benzeyendir. Ali örnekte benzeyen olarak ifade edilmektedir.

Kaynak (B), imge göndericisi olarak da ifade edilen kaynak hedef konumundaki Ali'yi açıklamak için kullanılan imgelerin sahibidir.

Semantik özellikler (C), aslan kelimesinin sözlüklerde yer alan veya almayan anlamları onun semantik özelliklerini (aslana ait imgeleri) oluşturur.

Mesela "Öğretmen pusula gibidir" dediğimizde pusulanın özellikleri öğretmene yüklenir. Böylece, bir metafor kullanmış oluruz. Bu üç unsur, benzeyen (öğretmen), benzetilen (pusula) ve benzetilene ait özelliktir (yön bulduruculuk). Bunun yanında bir metaforunda, kelimenin gerçek manasından farklı kullanılması, benzetme amaçlanması ve kelimenin asıl manasında kullanılmasını ortaya çıkaran bir halin bulunması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Öğretmen metaforları oldukça fazladır. Bu da toplumun öğretmene verdiği değeri gösterir. En anlamlı metafor ise "öğretmen bir mum gibidir". Metaforun devamında "dibini aydınlatmaz" açıklaması vardır. Kendini mesleğine adanmış bir öğretmenin fedakârlığını açıklarken kendine muhtaç yakınlarını ihmal ettiğini söyler.

Bütün bu tanımlara baktığımızda anlambiliminden önce karşımıza dil bilgisi çıkar. Saussure'nin görüşüyle sözcüğün ses bilim ve anlam bilimiyle ilk ilişkisini ortaya koyması bu çalışmaların temelini oluşturur.

Sözcük, sadece somut anlamlı bir dizin olarak dil bilgisini oluşturmaya yetmez. Sözcüğü ancak anlamı ve anlamlarıyla ele alarak, bir milletin dilini inceleyebiliriz. Dil bilimiyle uğraşan iki önemli bilim adamı Saussure ve Derrida arasındaki fark, Saussure'nin sözcük Derrida'nın ise metin üzerinden "anlam" yorumlamalarıdır. Teorileri, sözcük ya da metnin anlamıyla ilgili ortaya çıkmıştır.

"Derrida'nın Saussure'ün metinlerine başvurma nedeni onun dilbilim modelini olduğu gibi benimsemesinden değil, daha çok onun metninde kıyıda köşede kalmış unsurları deşifre edip, bu unsurların metnin yazarın niyetlerinin ötesine işaret edebileceğini göstermek içindir (Yılmaz, 2007).

Derrida yapı sökümleri üzerinde çalıştığı için, Saussure'nin sözcüklerin iki taraflı algılanması görüşünü; metinlerin açıklanmasında ve algılanmasında metnin somut anlamı dışındaki anlamların ortaya çıkması açısından önemli olduğu, bu anlamların ancak metni anlaşılabilirliğini sağlayacağı, metinde geçen metaforların somut anlamın ötesine ulaşması açısından önemli olduğu için kabul eder.

Metaforları (iğretileme, mecaz) ilk mit sayanlar kelimelerde somuttan soyuta anlam değişmesini değişmez ilke olarak ele almışlardır. Bizce, sonradan doğruluk kazanan bu sürecin başında soyut, göreceli kelimeler hem mitin hem de dilin başlangıcıdır. (Nerimanoğlu, 2018).

Nerimanoğlu'na göre mitlerin ortaya çıkışıyla metaforların başlangıcı eş zamanlıdır. Mit, insanı sezgi yoluyla evreni ve evrenden geleni anlamlandırarak kendi yaşamıyla bağdaştırmasıdır. Bu bağdaştırmada somut olan görünenin ötesinde algılananın, dolayısıyla hissiyatının ortaya çıkardığı ifadeler, dilin gelişmesini ve zenginleşmesini de sağlamıştır.

“Kelimelerin bu iki farklı söylem türüyle yerine getirdiği iki işlevi şöyle açıklar: Konuşmak, duygu ve düşüncelerimizi ifade edecek kelimelerin tasarlanması ile zihinsel söylememizi sesli söyleme veya düşünce zincirimizi kelime zincirine çevirmektir. Bunun da iki faydası vardır. Birincisi, hafızamızdan silinip gitmesinler diye düşüncelerimizin kaydedilmesidir. İkincisi, insanların düşüncelerini, duygularını birbirlerine aktarmada kelimeleri kullanmalıdır.” görüşünü aktardığı Hobbes’in hakikati beyanlarımızdaki adların doğru sıralanışından başka bir şey olmadığını ifadesine Leibniz gibi kendisi de karşı çıkar.

Dil, eğer varlıklara verilen isimden ibaret olsaydı anlam bilim, imge, simge, sembol vb. dilin çeşitli ürünü, alt başlığı ve çeşidi olmamış olurdu. Bu durumda dil, oldukça fakir ve yalın kalırdı. Dil ve düşüncelerin ifadesindeki zenginlik varlıkların isimlendirilmesinden çok daha ötedir. Bu zenginlik içinde metafor kullanılabilir. Empati duygusu da dâhil olmak üzere en yalın ifade ile “fukara kebabı” dar gelirlielerin kebab yerine simidin kullanılması günlük dilin orijinal örneklerinden biridir.

TDK(2006), metafor kelimesine anlam bakımından en yakın olan mecaz kelimesini almış ve “bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor” şeklinde açıklamıştır.

TDK'ye göre “Bir sözcüğün alışılmış anlamı dışında kalan bir anlamda kullanılması. Bu yazın sanatı üç yolda tanımlanır: 1. Bir sözcüğün -benzetme ilgisiyle- başka bir sözcük yerine kullanılması. 2. Benzetme, ayırtılı değişmece. 3. Uzbenzetme, pekişik benzetme (teşbih-i belîğ) deki iki terimden birinin atılarak kısaltılmasıyla oluşan söz sanatı. Eğretileme öğeleri şunlardır: a. eğreti (eğretilenen): [es. t. müstear]: Eğretilerede asıl sözcüğün yerine kullanılan sözcük. b. eğretilik (kendisinden eğretilenen): [es. t. müstearün minh]: Eğretilerede eğretinin temeli olan söz. c. eğretili (kendisi için eğretilenen): [es. t. müstearün leh]: Eğretilerede, bir benzetme ilgisi kurmak için başka bir sözcükle anlatılan nesne, ("benzetmelik" durumundaki ve anlamındaki sözcük). ç. ipucu: [es. t. karine-i muayyine]: Tümcede bir eğretileme ayırtısı bulunduğunu belirtmeye yarayan sözcük. Ör. "Askerlerimiz kükre-yerek siperlerinden fırladı." tümcesindeki kükre sözcüğü. d. engelleyici ipucu (ayrıncalık): [es. t. karine-i mania]: Eğretilerede, başka anlamlara kaymayı engelleyen sözcük. Değişmeceli olarak kullanılan sözcüğün, gerçek anlama kaymasına engel olur. Eğretileme çeşitli yönlerden türlere ayrılır: I-a. açık eğretileme: [es. t. açık istiare, istiare-i musarraha]: Bir varlığı kendi adıyla değil, herhangi bakımdan benzetildiği başka bir nesnenin adıyla anma. Benzetmeliğin (kendisine benzetilenin) anlatımında kalıp, benzetilenin düşmesidir. "Aslan asker" uzbenzetmesi şöyle açık eğretileme olur: "Aslanlarımız sınırlarımızı bekliyor". b. kapalı eğretileme: [es. t. kapalı istiare, istiare-i mekniye]: Uzbenzetmede benzetilenin anlatımda kalıp benzetmeliğin düşmesiyle kısalıdır. Yukarıdaki uzbenzetme şu biçime girer: "Askerlerimiz kükre-yerek siperlerinden fırladılar." 2.. Eğretilenen sözcüklerin sayısına göre türler: teklik eğretileme: [es. t. istiare-i müfrede]: Bir tek sözcükle

oluşan eğretilme. b. bileşik eğretilme: [es. t. istiare-i mürekkebe]: Birden çok sözcükle örülen eğretilme. c. yaygın eğretilme: [es. t. istiare-i temsiliye] bk. bileşik eğretilme. Ör: "Saman altından su yürütmek.", "Ayağını yorganına göre uzat." 3. Sözcük türlerine göre: a. temel eğretilme (adcıl eğretilme): [es. t. istiare-i asliye]: Eğretilenlerin ad soylu bir sözcük olduğu eğretilme. b. uydu eğretilme: [es. t. istiare-i tebaiyye]: Eğretilenlerin eylem ya da eymemsi bir sözcük olduğu eğretilme. 4. Açık eğretilmede, engelleyici ipucunun bulunup bulunmadığına göre: a. salt eğretilme: [es. t. istiare-i mutlaka, istiare-i musarraha-i mutlaka]: Anlatımda engelleyici ipucunun bulunmadığı eğretilme. Ör: Yanımda bir aslan var. b. yalın eğretilme: [es. t. istiare-i mücerrede, istiare-i musarraha-i mücerrede]: Eğretilenen için, engelleyici ipucunun bulunduğu eğretilme. Ör: Yanımda silahlı bir aslan var. c. pekitli eğretilme: [es. t. istiare-i müreşşaha, istiare-i musarraha-i müreşşaha]: Eğretilenin pekiştirici sözcüklerle nitelendiği eğretilme. Ör: Yanımda pençesi güçlü bir aslan var. 5. imgeletici eğretilme: [es. t. istiare-i tahyiliye]: İçinde ipucu bulunan kapalı eğretilmelere verilen ad. Ör: Küşcağız dertli derli ötüyordu. 6. Eğretilmeler, anlaşılma derecesine göre de çeşitlenir: a. saçık eğretilme: [es. t. istiare-i âmiye, istiare-i müptezele]: Herkesin kolayca yapabileceği eğretilme. b. seçkin sel eğretilme (yavlak eğretilme): [es. t. istiare-i hassiye, istiare-i garibe]: Ancak seçkinlerin anlayabileceği eğretilme. 7. Eğretilmede şu terimler de vardır: a. uyarlı (dengeli) eğretilme: [es. t. istiare-i vifakiye]: Eğretilikle eğretilenin bir kişide toplandığı eğretilme. Ör. Yoksulluk içinde kıvranmış bir kimse için: "Bütün varlığını yitirmişti; yeniden can buldu." sözü gibi. Bu örnekte eğretilik "can", eğretilen ise "zenginlik"tir. / b. sakalı eğretilme: [es. t. istiare-i temlihiye] c. alaylı eğretilme: [es. t. istiare-i tehakkümiye]: Alay için yapılan eğretilme. Ör. Korkak bir kimse için: "Aslan geliyor." demek gibi. ç. ilgeci gizli benzetme: [es. t. teşbih-i muzmer-ül-edat]: Her eğretilme kısaltmış bir benzetmedir. Bunun için eğretilmeye böyle de derler.’’

TDK’ye göre benzetme, ‘‘Bir nesneyi, bir kavramı imgede canlandırmak için nitelikçe daha üstününe benzetme sanatıdır. I- Benzetme öğeleri: [es. t. erkân-ı teşbih]: Benzetmeyi oluşturan dört öğe: 1. benzetmelik (kendisine benzetilen) [es. t. müşebbehün bih]: Birbirine benzetilen varlıklardan, kavramlardan niteliği daha üstün, daha güçlü olan. 2. benzetilen (benzeyen) [es. t. müşebbeh]: Birbirine benzetilen varlıklardan, kavramlardan nitelikçe daha güçsüz, daha aşağı olan. (Benzetmede canlandırılmak istenilen nesne, kavram.) 3. benzetme yönü [es. t. vech-i şebih]: Birbirine benzetilen varlıkların, kavramların arasındaki ortak nitelik. 4. benzetme ilgeci [es. t. edat-ı teşbih]: Sözcükler, kavramlar arasında benzetme ilgisi kuran ilgeç ya da ilgeç görevli sözcükler. II- Benzetme türleri 1. ayrıntılı benzetme (tam benzetme) [es. t. teşbih-i mufassal]: Dört öğesi de bulunan benzetme. Ör. "Aslan gibi yiğit asker". Buna "tam benzetme" de denir. 2. kısa benzetme. [es. t. teşbih-i muhtasar]: Benzetme yönü bulunmayan benzetme. Ör. "Mehmet, aslan gibidir." 3. özetli benzetme. [es. t. teşbih-i mücmel]: İlgeci bulunmayan benzetme, ör. "Mehmet, yiğitlikte aslandır". 4. pekişik benzetme. [es. t. teşbih müekket, teşbih-i belîğ]: Edatı da, benzetme yönü de bulunmayan benzetme. Ör. "Mehmet, aslandır." 5. yaygın benzetme. [es. t. teşbih-i temsîlî]: Sözcükler arasında değil, anlatım bölümleri arasında olan benzetme. Bu bölümler, kimi kez karşılıklı birkaç benzetme öğesiyle örülmüş olur. bk. yaygın eğretilme. 6. sarmaştı benzetme. [es. t. teşbih-i melfuf]: Bir tümcedeki, dizedeki öğelerle sonraki tümcenin, dizinin öğelerine karşılıklı benzeştirme. Ör. Yar için ağyara minnet ettiğim aybeyleme Bağban bir gül için bin hara hizmetkâr olur 7. ayrımcalı benzetme. [es. t. teşbih-i mefruk]: Bir anlatımda art arda sıralanan ve biçimdeş olan ikişer öğeli benzetme. Ör. Meyhane gülsitandır peyman gülfesandır. (Namık Kemal) 8- toplamlı benzetme. [es. t. teşbih-i cemi]:

Benzetmeliği birden çok olan benzetme. Ör. Dilimle uğradığım derde ben bu âlemde Ne bülbül uğradı ne tuti-i şeker güftar 9- eşli benzetme. [es. t. teşbih-i tesviye]: Benzetilenin birden çok olduğu benzetme. Ör. Reha bulmak ne mümkün suziş-i mihnetten uşşaka Visal ateş firak ateş belâ-yı intizar ateş (Rafet) 10- çevrik benzetme. [es. t. teşbih-i maklup]: Uyarı amacıyla benzetilenin niteliklerini üstün gösterme. 11. beğenilen benzetme. [es. t. teşbih-i makbul]: İsteği anlatmaya yeten benzetme. 12- beğenilmeyen benzetme. [es. t. teşbih-i merdut]: İsteği anlatmaya yetmeyen benzetme. 13. benzeşme. [es. t. teşabüh, tesavi] Benzetmelikle benzetilenin nitelikte eşit olması. Ör. / Bilmez oldum sâkiya derd-i firak-ı yar ile / Mey midir bu ya sirişk-i çeşm-i giryanım mıdır (Baki)''

TDK'ye göre istiare, "Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme: □Dili, üslubu, istiareleri, hayalleri herkesinkinden ayrı olan bu eserin mevzusunu bile başkalarinkine benzetmedi. □ -A. H. Çelebi."

FARKLAR

Tasvir nesnelere, düşüncelere ve olaylara ait bazı özelliklerin diğerlerinden nasıl ayrıldıklarını belirtmek amacıyla fenomenleri taksim eden bir yöntemdir. Yeterli bir tasvir, bu yolla, fenomenlerin bireyselliğini ayırt edebilir; onları uygun bir bağlama yerleştirip anlatabilir. Böylece bir şeyin, çevresinden ve diğer şeylerden nasıl ayırt edilebileceğini veya farklılaştırılabileceğini tam olarak saptamak için yeterli ayrıntı sağlar (R. Carter, 2003).

Alegori, Grekçe bir kelime olup iki ayrı kelimenin birleşiminden oluşmaktadır: "öteki/diğer" anlamına gelen "allos" ve "toplulukta konuşmak" anlamına gelen "agoreuein". Açıl'ın(2014) aktarımıyla John Whitman'a göre bu iki kelime birleştiklerinde hem "gizlice söylenen" hem de "halk için uygun olmayan" anlamlarının yanı sıra "başka türlü konuşmak", "başka şeyler söylemek", "kastedilenden başka bir şey(ler) söylemek"³ gibi anlamlar kazanmaktadır. Alegoriyle ilgili en yaygın tanım ise "bir şey söylerken başka bir şey kast etmek"tir (Açıl, 2014).

Tokat'ın(2009)'ün aktarımıyla Durand(1988), "Aslında imge, işaret, alegori, sembol, metafor, amblem, mesel, mit, figür, ikon ve idol gibi kelimeler çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Fakat belki de hepsinin ortak olduğu bir nokta vardır ki o da hepsinin birer gösterge olmasıdır." diye açıklamıştır.

Teşbih sözcüğü, "tefil" babından masdar isimdir. Sulasi kökü "şibh" ve "şebah"tir. Sözcük anlamı "Bir şeyin benzerini ortaya koymak, bir şeyi başka bir şeye benzetmek" şeklindedir. Temsil sözcüğüyle eş anlamlıdır. İki şeyi birbirine benzetirken "ba" harf-i cerriyle birlikte kullanılır. Örneğin, "Adamı aslana benzettim." (Kızıklı, 2007).

İnsan zihni, anlamak ve anlam vermek isteyen bir sistemdir. İnsan belirsizlikten hoşlanmaz. Olayları saptamak ve onların doğuracağı sonuçları tahmin etmek ister. Olaylardan çıkardığı bilgiyle zihninde güvenli bir dünya kurmaya çalışır(Özakpınar, 2002).

İnsanın doğal yaşamının temel özelliği olan edindiği tecrübeyle, kendisini mutlu kılacak güvenli ve sağlıklı oluşturacağı bir dünya ise ancak dil becerisiyle gerçekleşir. Duygu ve düşüncelerini en sağlıklı kullanacağı tek serveti dilidir.

Kültür metaforu, yapısalcı paradigma içerisinde başka anlamlar içermektedir. Buna göre, örgütler somut kültürel varlıklar olarak görülmekte, kültürün örgütsel yapının ve işlevlerin devamını sağlamadaki önemi üzerinde durulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, örgütsel gerçekliğin bireyin onu algılama biçimine bağlı olmadığı, örgütsel kültürle yoğrulmuş nesnel olgulardan oluştuğu vurgulanmaya çalışılmaktadır(Leblebici, 2008).

Lakoff ve Johnson, Ertem'in aktarımıyla (2017) kültür metaforunu, " Birinci yaklaşım kültürü sistem yaklaşımına göre değerlendirerek örgütsel değişkenlerden biri olmaya indirgerken, ikinci yaklaşım kültürün bir "kök metafor" olarak örgütü bütüncül bir yaklaşımla anlamamıza yarayacak bir araç olarak ortaya koyar. Bu noktada, kök metafor kavramına kısaca değinmekte yarar görülmektedir. Kök metafor; bir nesneyi, bir kişiyi, olayı yahut olguyu anlamlandırmaya yarayan, ona ilişkin bakış açımızı şekillendiren metafordur. Burada süreç, bir A kavramsal alanını anlamak üzere, B kavramsal alanındaki kavramlardan yararlanmak şeklinde işler." olarak açıklamıştır.

Metaforların somut anlam dışında, tekrar somut olarak kullanılıp mecaz olarak kastedilen anlamları da mevcuttur ve oldukça da yaygındır. Eş anlamlı sözcüklerle yapılan söylem, deyim vb. dil ürünleri söz konusudur. Felsefenin ne olduğunu anlatabilmek için "Felsefe Yolda olmaktır" metaforu da kullanılmıştır. "Yolda olmak" kavramı özellikle Türk İslâm Düşünce Tarihinde bir "kök metafor" olarak vardır. "Felsefe yolda olmaktır", ifadesinde ki "yol" bir metafordur. Vatandaş Mehmet Efendi için yol yoldur, fakat entelektüel çaba içinde olanlar için durum farklıdır. Yolda olmanın amacı, gidilecek yerin gizemidir. Bu yolda bilgi taşınır, bilgi boşaltılır, bilgi yüklenir (Aydın, 2006).

Metaforlar, yapısal olarak deyim, atasözü, mit, fıkra gibi edebi türlerin yöntemiyle imge, simge, sembol gibi kavramsal özellikleriyle incelenebileceği gibi yapılarına göre gruplandırılabilir. Metafor taramalarından yapılan tasniflerde en çok ortaya çıkan yapıtaşı şunlardır:

Mitoloji İle Yapılan Metaforlar

Türk kültüründe ve dilinde pek çok mitolojik anlamlar ve mecazlar yüklenmiş ve türkülerde daha çok sevgiliyi ve onun güzelliğini ifade etmede bir benzetme ögesi, metafor olarak yer almışlardır. Aşağıda Cunbur'un(1973) "Karacaoğlan" kitabından bunlara ilişkin bazı örnek metinler verilmektedir:

(1)Yeşil ördek gibi daldım göllere

Sen düşürdün beni dilden dillere

Başım alıp gidem gurbet ellere

Ne sen beni unut, ne de ben seni.

(2)Yeşil başlı gövel ördek

Uçar gider göle karşı

Eğricesin tel tel etmiş

Döker, gider yâre karşı

(3) Ak kuğular sökün etti yurdundan,

Koç yiğitler yanamıyor derdinden

Sabah namazında Belen ardından

Saydım, altı güzel indi pınara

Yukarıdaki örneklerde yeşil başlı ördek ve ak kuğu (kadın) sevgiliyi ifade eden bir metafordur. Ördeğin ve kuğunun güzelliği tasvir edilirken, aynı zam anda sevilen kadının güzelliği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bu örneklerde, yoğun bir sembolik anlatım göze çarpmaktadır (Mirzaoğlu Sivacı, 2005)

Mistik anlamda somuncu baba, geyik, çınar ve asa gibi mitler, kültürel birer metafordur. Somuncu babanın açları doyurması, hayır için ekmek yapması, geyiğin iyilere yol göstermesi, çınar ağacının tecrübeli ve bilge insanları temsil etmesi, asanın güç ve otoriteyi karşılaması gibi. Tek kelimelik metaforlar çok fazla anlam taşırlar. Film, gazete ve roman isimlerinde bunlara rastlanır.

“Tek Yürek, Kara Yazı, Yarım Elma, Kış Güneşi, Sevda Kuşun Kanadında” gibi dizi isimleri, ‘Orhan Pamuk’un Kara Kitap’ı’, ‘Karizma, Kafa, Masa vb.’ dergi isimlerinde kullanılan metaforlar göze çarpmaktadır.

Güneş sisteminde bulunan bir gezegen olan ve Türk kültüründe gezegen olmasına rağmen Zühre, Çoban ve Seher yıldızı adları ile anılan Venüs gezegeni tarihte hem Batı kültürünü, hem de Doğu kültürünü etkilediği görülmektedir. Doğu kültürlerine Zühre yıldızı Harut ve Marut isimli iki meleğin hikâyesi ile hem Türk sanatında hem de edebi eserlerde, minyatürlerde kendisini göstermektedir (Gültekin, Yıldız, Bahadır, 2016).

Nesne ile Yapılan Metaforlar

Doğan(2008), ‘‘Divan Şiirinde Şarap Metaforları’’nı incelediği makalesinde şarabın divan şiirinde en fazla aşk, muhabbet, seveda, dudak, tevhit, söz, ömür, hayat, ölüm, vahdet(mutlak birlik), eşk(gözyaşı), gaflet, gurur, naz ve gamze, işve ve şevk olarak ele alındığı görülmüştür.

İkinci Meşrutiyet döneminde nazırlığa getirilen bir zat, çok geçmeden yeğeninin vali olarak atanmasını sağlar. Karşılaştıklarında, Neyzen, ‘‘Maşallah, kardeşinizin oğlu tıpkı fasulyeye benziyor.’’ deyince adam, ‘‘Genç yasta vali oldu, neden fasulyeye benzesin?’’ diye sorar. Neyzen de verir cevabı: ‘‘İşte ben de onun için benzetiyorum ya, fasulye de sırığa sarılarak büyür.’’

Askerin vatana canını feda etmeye hazır olması anlamında kına yakılarak ‘‘kınalı kuzu’’ metaforu kullanılması, bu metaforun yaygınlaşarak çocuk sevgisinde genel olarak kullanılması.

Edip Cansever’in ‘‘Masa da Masaymış Ha!’’ şiirinde ‘‘masa’’ nesnesini ömür olarak kullanması, çocukların sevimliliğini anlatmak için ‘‘şeker’’ çocuk denilmesi, kebikeçden gelen bir anlamla çok okuyanlara ‘‘kitap kurdu’’ denmesi gibi.

Neşe Karaböcek’in Damarımda Kanımsın adlı parçasında geçen ‘‘sen uzaklarda değil damarımda kanımsın’’metaforunda sevgilisinin hem kendisine çok yakın olduğunu hem de kan kadar hayati değer taşıdığını ifade etmesi.

Karacaoğlan’ın ‘‘kahbe felek vermez benim muradım, viran oldum, mor sümbüllü bağ iken’’ kendisini veya yaşamını mor sümbüllü bağ iken aşk yüzünden viraneye dönmesi.

Vaka İle Yapılanlar

Lakoff ve Johnson(2015) evliliği metafor üzerinden şöyle açıklar:

“Evliliğinizin bir ortaklık, hayat boyu beraber bir yolculuk, dışarıdaki dünyadan ayrı bir cennet, bir büyüme aracı mı; yoksa iki insanın bir üçüncü entite beraberliği midir? Evliliği kavramlaştırmanın bu tür genel tarzları arasındaki tercih, evliliğinizin nasıl olacağını belirleyebilir. Keskin metaforik farklılıklar, aile içi kavgalarla sonuçlanabilir. Mesela eşlerden birinin evliliği bir ortaklık, diğerinin de bir cennet olarak gördüğü bir durumu alalım. Ortaklığın sorumlulukları, bir cennetin karakteristik sorumluluklarından kurtulmayı haklı olarak bağdaşmayabilir.”

Nasrettin Hoca da kendisinden para vermeden düdüğü isteyen çocuklara “Parayı veren düdüğü çalarak” diyerek parayı veren istediğini alır, her şeyin bir bedeli olduğunu anlatmak istemektedir.

Trafik kazalarına sebebiyet verenler için “trafik canavarı” denilmesi.

Yedi cihana hükmettiği için Kanuni Sultan Süleyman’a “yedi cihan padişahı” denmesi.

Nazım Hikmet;

Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda,
Budak budak, serhan Serhan
İhtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Şairin hayatındaki sıkıntılı günlerde kendisi için kullandığı vakaya dayalı duygularını “ceviz ağacı” olarak aktarması.

İnanca Dayalı Metaforlar

Çoğaltay ve Aras'ın(2018), öğretmen adaylarının öğretmen atamalarında kullanılan sözlü sınava ilişkin algılarının araştırdığı bir çalışmada sözlü sınavı sorgu odası, mahkeme, mahkûm gibi olumsuz tutumu yansıtan metaforlar ile birlikte sırat köprüsü gibi olumsuz tutumu yansıtan metaforlar yer almaktadır. Sırat köprüsünü, “ İyi olanın geçeceği kötü olanın ise düşeceği bir köprü, o güne kadar ki verdiğimiz emek belirleyici olacak.” şeklinde ifade etmiştir.

İyi insanlar için “melek”, kötü insanlar için “şeytan” aktarmaları birer metafordur.

Halide Edip Adıvar'ın “Himmat Çocuk” adlı hikâyesinde Anadolu'ya götürdükleri peksimeti acıktıkları halde yemeyi “bir günah” gibi görüp emanete el sürmemeleri.

Doğal afetlerin “kıyamet” olarak görülmesi.

Güzel kızlara “huri” denilmesi, rahat ve güzel bir yaşamı “cennet”e ızdıraplı ve meşakətli bir yaşamı “cehennem”e benzetilmesi.

Deyim İle Yapılan Metaforlar

Yıldızlı(2017), "Gün ışığını çıkmak" deyimini yukarı doğru yönelimini "çıkmak" fiiliyle verirken aynı zamanda anlam olarak da muhatabına olumlu bir duygu vermektedir diye açıklamaktadır.

"Her yokuşun bir inişi vardır" her zahmetten sonra rahata kavuşmak,

Şebnem Ferah "ben bir kısrağ gibi gelmişim dünyaya, şahlanıp gitmek içimde var, hoşça kal..." kısrağın özellikleriyle şahlanmak kavramı fazla söz kullanmadan dizedeki metaforu oluşturmuştur.

"Elden ayaktan düşmek" savaştığı hastalığa yenik düşmek,

"Ayakları yerden kesilmek" mutluluktan kendini yükseklerde hissetmesi gibi.

"Suratın sirke satması" sıkıntılı bir durumu ifade etmesi gibi.

Kavramlar İle Yapılan Metaforlar

Necip Fazıl'ın "Zaman" adlı şiirini incelediğimizde şu metaforlar dikkatimizi çekmektedir.

Nedir zaman, nedir?

Bir su mu, bir kuş mu?

Nedir zaman, nedin?

İniş mi, yokuş mu?

Bir sese benziyor:

Arkanız hep zifir!

Bir sese benziyor:

Önünüz tüm kabir!

Belki de bir hırsız;

O yok, gölgesi var.

Annesi azabın,

Cinnetin tıpkısı.

İçimde bir nokta;

Dönüyor aleve,

İçimde bir nokta;

Dönüyor aleve,
İçimde bir nokta;
Beynimde bir güve.
Akrep ve yelkovan,
Varlığın nabzında.
Akrep ve yelkovan,
Yokluğun ağzında.

...

Onur Şenli'nin Agora Meyhanesi şiirinde "bu akşam ümitlerimi meze yapıp içiyorum" dizesinde ümitlerin meze olarak içilmesi.

Candan Erçetin, "Hoş geldin Melek"

Biliyorum sen bir meleksin
Bana yardım için gönderildin
Biliyorum sen bir meleksin
Zor günlerimde çıkageldin

Yüzümü güldürdün başımı döndürdün
Acımı dindirdin yolumdan çevirdin
Eğlendirdin sakinleştirdin
Ehlileştirdin ve daha bir sürü şey..

...

"Melek" metaforu ile bir bebeğin annenin duygularını anlatması.

Şebnem Ferah – Mayın Tarlası

Mayın tarlasında dolaşıp durmuşum aşk sanıp da
Herkes arkamdan bağırmiş kimseyi duymamışım
Savaş filmlerinde olur ya yaralı yaralı devam etmişim
Sonuna kadar aşk ya yanımdasın sanmışım

...

"Mayın tarlası" metaforu ile aşk acısını anlatması .

Gültekin'in (2013), ilköğretim öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına yükledikleri metaforları incelediği çalışmasında “acı biber, ağaç kökü, ansiklopedi, atom çekirdeği, bacasız sanayi, ekoloji dengesi, randevu defteri, teknik direktör vb.” sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bilim Dalları ve Meslekler İçin Yapılanlar

Eraslan'ın(2011), öğrencilerin sosyolojiyi objelerle ifade ettiği metaforları araştırdığı çalışmasında “Ayna (5), Yön verici Pusula (2), Çark(1) , Işıklı ve güçlü bir makine (1), Küpe (1), Kitap (1), Gözlük (1),Kumbara (1), Kepçe(1), Film (1) Anahtar(1)”şeklinde cevaplar almıştır (Eraslan, 2011).

Deniş Çeliker ve Akar'ın(2015), ortaokul öğrencilerinin doğaya ilişkin metaforları araştırdığı çalışmasında “doğa” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlardan bazıları şunlardır:

Doğa; “hayat, dünya, anne, hayal, kitap, miras, bilim, yeşil inci, toplum” (Deniş Çeliker, Akar, 2015).

Tortop'un(2013) öğretmen adaylarının üniversite hocası hakkındaki metaforları araştırdığı bir çalışmada alınan görüşler şunlardır:

Bilgi kaynağı ve aktarıcısı olarak üniversite hocası olarak, “Üniversite hocası teknoloji gibidir. Çünkü her seferinde bizi yenilikle karşılar (ÖA.15).”

Dinlendirici-iyileştirici olarak üniversite hocası olarak, Üniversite hocası arkadaş gibidir. Çünkü gerek bilgileriyle gerek yardım ve destekleriyle her zaman yanımızda olur (ÖA.116).

Yetiştirici olarak üniversite hocası olarak, “Üniversite hocası heykeltıraş gibidir. Çünkü öğrencilere şekil verir (ÖA.140).”

Kale ve Çiçek'in (2015), hemşirelerin kendi mesleklerine ilişkin metafor algılarını incelediği çalışmasında olumlu olarak kendilerini, ağacın dalları, anne, melek, liman, sokak lambası, hızır, eldiven, güneş, yardımcı, terazi; olumsuz olarak, makine, köle, amele, futbol topu, kum torbası, piyon, günah keçisi, hizmetçi, robot; hem olumlu hem olumsuz ise, arı, sabır taşı, kardeş, su, saat, balon, ahtapot, ayna ve atom karınca olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ekici, Baş ve Kızılkaya'nın(2017) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforları inceledikleri çalışmada, “annelik, bahçıvanlık, önemi anlaşılmayan elmas, hamallık, aşçılık, ışıklı bir rehber, psikolog, fener, güneş, sanatçı, su, madenci, silgi, mum, güç bankası, turist rehberi vb.” metaforlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada temel nitel desen kullanılmıştır. Kullanılan bu desen eğitim alanında sık kullanılan nitel desenlerdendir. Araştırmacı her zaman fenomenolojik, örtük teori, öyküsel analiz, eleştirel ya da etnografik çalışmayı değil aksine nitel bir çalışmayı tercih edebilir (Merriam, 2015). Çalışmada kullanılan temel nitel desen Aşık Veysel'in şiirlerinin metaforik değerler bağlamında incelenmesi amacıyla kullanılmış olup verilerin doküman analizi yoluyla tespit edilmesine imkan sağlamıştır. Doküman analizi yapılan çalışmanın amacını gerçekleştirmek için kaynakları temin etme, okuma, okuduklarından notlar çıkarma ve elde edilen bulgulardan hareketle değerlendirmelerde bulunma aşamalarını kapsar (Karasar, 2012).Nitel bir çalışma olan bu araştırmada, Aşık Veysel'in 15 şiiri incelenmiş olup, şiirlerinde

geçen metaforik ifadelerin tespiti ve sanat anlamı açısından dil ve eğitimdeki önemi ele alınmıştır.

Âşık Veysel

Âşık Veysel'in üzerine yapılan akademik çalışmaların Google motoru üzerinde yapılan araştırmalara göre, Mehmet Yardımcı'nın "Şiir Dünyamızda Âşık Veysel", Fatma Süreyya Kurtoğlu'nun "Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak", Muzaffer Uyguner'in "Âşık Veysel'in Tasavvufa Dönük Şiirleri", Ruhi Kara ve Arzu Tören'in "Âşık Veysel'in Şiirlerinde Eğitim", Rifat Araz'ın "Âşık Veysel'in Şiirinde Dinî Ve Tasavvufî Temayüller", İrfan Murat Yıldırım'ın "Aşık Veysel Türk Dünyasında", Halil Apaydın'ın "Aşık Veysel Şatıroğlu'nda Dini Tecrübe", Armağan Coşkun Elçi'nin "Yetiştirdiği Ortam Ve Yetiştiren Unsurlar Işığında Müzik Yönü İle Âşık Veysel", Hülya Çevirme'nin "Halk Şiiri Geneli Ve Âşık Veysel Şiiri Özelinde Yol Eğretilemesi", Mustafa Hilmi Bulut'un "Âşık Veysel'in Müziksel Yeteneği", Talip Sami'nin "Âşık Veysel Şatıroğlu, Neşet Ertaş ve Âşık Mahzuni Şerif Eserleriyle Foucault'cu Söylem Analizi Üzerine Bir Çalışma: Yaşam Doyumu ve Ölüm Arzusu Analizi", Recep Tek'in "Edebiyat-Toplum İlişkisi Bağlamında Âşık Veysel'in Şiir Dünyası", Rasim Soylu ve Demet Köroğlu'nun "Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Aşık Veysel" Adlı Resminin Göstergibilim Çözümlemesi" isimli makaleler, YÖK Tez Merkezi'ne göre Yasemin Yurduşen'in "Âşık Edebiyatı Halk Şiirindeki Eğitsel Ve Öğretimsel Unsurlar (Aşık Veysel Örneği), Esra Çerkezoğlu'nun " Âşık Veysel Şatıroğlu'nun Şiirlerinde Din Ve Dindarlık", Baki Bahşi'nin "Türk Halk Müziğinde Aşık Veysel'in Yeri ve Önemi", Tufan Gültaş'ın "Aşık Veysel ve Müziği" ve Sıtkı Bahadır Tutu'nun "Âşık Veysel Şatıroğlu (Hayatı, Eserleri Ve Müzik Kimliği) isimli tezler bulunmuştur.

Veysel, 1894 yılının güz aylarında Şarkışla ilçesinin Sivralan köyünde doğmuştur. Şatıroğulları sülâlesindedir. Babası köyde Karacaahmet diye anılan Ahmet'tir. Annesinin adı da Gülizar'dır. Çocukluğu ve gençliği köyde geçmiştir. Veysel, iki kere evlenmiştir. Eşlerinin adı Elif ve Gülizar'dır. İl eşiyle sekiz sene evli kalmıştır. Daha sonra Hafik'in Karayaprak köyünden Gülizar'la evlenmiştir. Bu evlilikten de yedi çocuğu olmuştur (Kaya, 2011).

Âşık Veysel'in şiirlerinde toplumun değerlerini, sorunlarını ve Aşık tarafından üretilen çözümlerini açıkça görmek mümkündür. Oskay'ın aktarımına göre Ogburn, bu sonuçları kabul ederek şunu söylemiştir: " sosyal gelişmeyi açıklamakta bakılması gereken yer insanın biyolojik doğası (mahiyeti) değil, yaşadığı toplumdaki kültürdür."

Maddi ve manevi kültürü en az üst düzey eğitim almış birisi kadar iyi kullanabilen Âşık Veysel, toplum değişiminde ve ilerlemesinde bir ekol olacak kadar önemli eserler vermiştir. Bu eserlerin metaforların üzerinden incelenmesi Türkçe Öğretmenliği için olduğu kadar insan mühendisliğini hedef almış bütün bilim dalları için de önemlidir.

Görme yetisini kaybettiğini dile getirdiği mısralarından bunun ızdırabını "kaybettim baharımı, yazımı" metaforuyla ifade etmiştir.

Genç yaşımda felek vurdu başıma

Aldırdım elimden iki gözümü

Yeni geçmiş idim yedi yaşıma

Kayıp ettim baharımı yazımı

Kişiliğindeki mütevazılığı aktardığı dizelerinde “yüzemem deryada kayık değilim” metaforuyla ifade eder:

*Verilen kıymete layık değilim
Bir aciz kimseyim ayık değilim
Yüzemem deryada kayık değilim
Diyorsunuz gir deryaya yüz bana*

...

*Aşkın deryasına dalan bir gemi
Fark etmek gerekir iyiyi kemi
Seçemez bunları Veysel acemi
Nasıl verem usta diye poz bana*

“Senin Yolunda Yolunda” şiirinde ömrü boyunca yaşadıklarını Allah’a seslenerek dilsiz ve pepelenmek, yağmur ve sepelenmek, toprak ve tepelenmek” metaforuyla ifade eder.

*Dilsiz oldum pepelendim,
Yağmur oldum sepelendim,
Toprak oldum tepelendim,
Senin yolunda yolunda.*

Modernlikteki özentiyeye karşı çıkan Aşık Veysel, gelenekselliği “mest ve çarık” metaforuyla aktarır.

*Oğlum kızım hep çarıklı,
Mes giymemiş soyum benim.*

Âşık Veysel, gönlüyle konuşurken âşık olma korkusunu “derya” metaforuyla ifade ederek deryanın derinliği ve enginliğinin verdiği korkuyu ifade eder.

*Aşk denilen bu deryaya,
Çıkamazsın girme gönül.*

Sanat başarısını çekemeyenlerin devlet desteği aldığını kınamasına karşılık kullandığı metafor ise aşağıdaki dizelerde deyim şeklindedir:

*Tilki gölgesinde aslan gizlenmez,
Yiğidin gölgesi kendinden olur.*

Gençlikten yaşlılığa geçişteki duygularını ise “bülbülün susması”, yaşlılığı da “bağlarında gazel dökülmesi” olarak açıklamıştır.

*Nerde gençlikteki geçen çağlarım
Sustu bülbül gazel döker bağlarım*

Her gün hatırlarım her gün ağlarım

Veysel ağlamanın zamanı geldi

Rızkın Allah'ın nasibi olduğunu ifade eden metaforu aşağıdaki dizelerde görülmektedir:

Allah cömert amma ekmek bırakmaz

Oturup geçmişi konuşanlara

Âşık Veysel'in Şiirlerinde Metafor

Güzelliğin On Para Etmez

Âşık Veysel'in şiirlerine bakıldığında zaman zaman sevgiliye seslendiğini, zaman zaman da bir nevi bu dünyayı mistik anlamda değerlendirdiği görülür. Sevgili vefasızdır, güzelliğine güvenir. Seven olmayınca güzelliğin "on para" etmediğini ifade eder. Farklı fikirlerin olması, görüş ayrılıklarını ise koyunun kurt ile dostluğuna ve düşmanlığı ile ifade eder:

Güzelliğin on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulaman

Gönlümdeki köşk olmasa

...

Kara Toprak

"Kara Toprak" şiirinde toprağın kıymetini anlatırken de "benim sadık yârim kara topraktır" metaforu ile toprağı sevgili, dost ve arkadaşın yerine koyar:

Dost dost diye nice nicesine sarıldım

Dost dost diye nice nicesine sarıldım

Benim sadık yârim kara topraktır

Beyhude dolandım (ey yar) boşa yoruldum

Benim sadık yârim kara topraktır kara topraktır

...

Dostlar Beni Hatırlasın

"Dostlar Beni Hatırlasın" şiirinde ölümü anlatırken teslim edilen ruhu, kuşun kafesten uçup gideceğini "can kafeste durmaz uçar" dünyanın fani olduğunu ifade etmek için de "han" metaforunu kullanır, "dünya bir han konan göçer".

Can kafeste durmaz uçar

Dünya bir han konan göçer

Ay dolanır yıllar geçer

Dostlar beni hatırlasın

...

Anlatmam Derdimi Dertsiz İnsana

“Anlatmam Derdimi Dertsiz İnsana” şiirinde yaşlandığını ölüm vaktinin geldiğini, ağaç yapraklarının döküldüğünde güz mevsiminin gelmesinde “ döküldü yaprağım güllerim soldu” metaforuyla ifade eder:

Veysel günler geçti yaş altmış oldu
Döküldü yaprağım güllerim soldu
Gemi yükün aldı gam ilen doldu
Harekete kimse mani olamaz

Çiğdem Der Ki

“Çiğdem Der Ki” adlı şiirinde çiçekleri kişileştirerek özelliklerini verirken bilhassa “nevruz çiçeği”nin zor bulunması, sır dolu olmasını “ sarp kayalarda gizliyim, *mavi donlu gökyüzlüyüm*” dizelerinde metafor kullanarak bulmaca formatında söylemiştir:

...
Nevruz der ki ben nazlıyım
Sarp kayalarda gizliyim
Mavi donlu gökyüzlüyüm
Benden ala çiçek var mı

Derdimi Dökersem Derin Dereye

“Derdimi Dökersem Derin Dereye” şiirinde aşktan dertli olan Âşık Veysel yine de aşktan vazgeçilmediğini tasavvufta çok kullanılan “pervane, ışık” metaforuyla aktarır:

...
Pervane Ateşten Sakınmaz Canı
Uğruna Goymuşum Başı Bedeni
Doldur Tüfengini Hedef Et Beni
Yaram Doksan Dokuz Yüz Olur Gider

Beni Hor Görme Kardeşim

“Beni Hor Görme Kardeşim” şiirinde insanların birbirini hor görmesi ve ötekileştirmeye karşı kıyaslamaları sonunda insanların topraktan yaratıldıklarını ifade etmek için “topraktan olduk kardeşim” metaforunu kullanır:

....

*Tabiata Veysel Âşık
Topraktan olduk kardeşim
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım?*

Sen Bir Ceylan Olsan

“Sen Bir Ceylan Olsan” şiirinde sevdiğini elde etmek için sevgiliyi ceylana, kendini avcıya benzeten Veysel, “saz ile vurmak” ve “söz ile vurmak” metaforlarını kullanır:

*Sen bir ceylan olsan ben de avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
Vursam yaralسام söz ile seni.*

...

Ben Gidersem Sen Kal Dünyada

“Ben Gidersem Sen Kal Dünyada” şiirinde dertli ve vefalı oluşuyla bilinen turna kuşunu kullanarak sazın teline dertli dertli vurmaya “turnanın pençesi” metaforuyla ifade etmiştir:

...

*Benim her derdime ortak sen oldun hey
Ağlarsam ağladın gülersem güldün hey
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın hey
Pençe vurup sarı teli sızlatma hey
Sızlatma hey sızlatma hey sızlatma hey*

...

Mecnunum Leylamı Gördüm

“Mecnunum Leylamı Gördüm” şiirinde sevgiliye esir olmayı kuşların yakalandığı ökse tuzağına benzeterek “zülfükar olmak” metaforuyla ifade etmiştir:

...

*İzzet-i der ne hikmet iş
Uyur iken gördüm bir düş*

*Zülüflerin kemend etmiş
Yar boynuma taktı geçti*

Ne Ötersin Dertli Dertli

“Ne Ötersin Dertli Dertli” şiirinde Türk edebiyatında çok bilinen ve çok kullanılan “bülbul ve gül” metaforu şiirde Veysel’in dertli duygularının da ifadesinde yer almıştır.

*Ötme bülbul ötme bülbul
Derdi derde katma bülbul
Benim derdim bana yeter
Bir dert de sen katma bülbul*

*(Ah) Bilirim aşkınsın güle
(Ah) Benim halimden kim bile
Bizim bahçedeki güle
El atıp dolaşma bülbul*

...

Seher Vakti Senin Ahuzarından

Divan Edebiyatı mazmunlarının da yer aldığı bazı şiirlerinde halk deyişiyle ifade edilmiş metaforlar ilgi çekicidir:

...

*Senin intizarın bir gonca güldür
Benim intizarım bir yare bülbul*

Açtı Bahar Çiçekleri Ada'nın

Yarın hasretinden döktüğü gözyaşlarını “pınar” metaforu ile ifade eder.

*Mektup yok siladan dağlar kar mıdır
Akar gözüüm yaşı bir pınar mıdır
Kuşlar eşin bulmuş ilkbahar mıdır
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın*

...

Neyzen Tefik Dünyasını Değiştirdi

Neyzen Tefik’in ölümünü ifade ederken ecel kavramını, “feleğin oku” metaforuyla aktarır. Daha farklı metaforlar da olan bu şiirde dünyanın yalan, ahiretin gerçek olduğunu ifade eder. Yalan dünyanın ardından kalan tek gerçek sessizliktir. “Tel sustu, dil sustu, neyler nic’oldu”.

*Neyzen Tefik dünyasını değiştirdi
Tel sustu dil sustu neyler nic'oldu
Ebedi yurduna gitti kavuştu*

Ağlasın kemanlar yaylar nic'oldu

Değildir bu dünya kimseye baki

Neyzen'e de değdi feleğin oku

Döküldü badeler kahretti saki

Gönüller coşturan meyler nic'oldu

Salınıp Giderken Boyunu Gördüm

Sevgilisinin tasvirinde boyunu ‘selvi fidan’, kaşlarını ‘kılıç,gamze,yay’ yürüyüşünü ‘keklik, turna, toy’, gözlerini ‘yıldız’, yanaklarını ‘ay’, göz yaşını ‘deniz, derya, çay’ metaforlarını kullanarak divan edebiyatı mazmunlarını ve halk edebiyatı kalıplarını ustalıkla kullanmıştır.

Salınıp giderken boyunu gördüm

Selvi miydi fidan miydi boy muydu

Eğmiş kaşlarını yayını gördüm

Kılıç miydi gamze miydi yay miydi

Güzel keklik gibi geziyor taşta

Gören aşıkları yakar ateşte

Avazı bülbülde sedası kuşta

Keklik miydi turna miydi toy muydu

Taramış zülfünü dökmüş gerdana

Yel estikçe dalgalanır her yana

Dedim dilber çevir yüzün bak bana

Gözleri yıldız al yanaklar ay miydi

Arasan dünyayı bulunmaz eşi

Siyah bulut perdelemiş güneşi

Ah çekti gözünden sel etti yaşı

Deniz miydi derya miydi çay miydi

Yurduşen’in (2013) yaptığı çalışmasında, “ Senlik Benlik Nedir Bırak” adlı şiirinde insan sevgisi, birlik beraberlik, millet sevgisi ve öğüt, “Bu Yolda” adlı şiirinde siyaset ve demokrasi, “İşte Hile Sözde Yalan Olmasa” adlı şiirinde ahlak, doğruluk ve dürüstlük, “Şu Dünyaya Geldim Ne Oldu Kârım” adlı şiiriyle çalışmak, “Hastane” adlı şiiriyle bilimin önemi ve güven, “Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş” çalışmak ve ilerlemek, “ Ağlayalım Atatürk’e” adlı şiiriyle Atatürk’e sevgi ve vatan sevgisi, “ Ne Acayip Bir Zamana Uğradık” adlı şiiriyle ahlak ve düzenbazlık gibi konuları işlediği sonucuna ulaşmıştır.

Âşık Veysel, gözleri görmediği için okula hiç gidememiştir. Görme engelli olduğu için yazdığı şiirlerle görüyormuş gibi duygu ve düşüncelerini şiire yansıtmış, sözlere hükmünü geçirebilmiştir. Şiirlerinde eğitilmiş olmayı, ilmi savunduğunu, cahilliğin, bilgisizliğin ise insana zarar vereceğinden bahsetmiştir.

İlim bir deryadır durmaz akarmış / Ver mektebe okutsunlar oğlunu

Âşık Veysel, eğitim yoluyla hem bireyin hem toplumun geliştireceğinden bahsetmiştir. Bu yüzden dizesinde milletine ‘‘Uyan’’ diye seslenmiştir:

Diyorlar ki dünya evvel su imiş / Oku anla dünya nedir ne imiş

Yükselenler bilgi ile büyümüş / Uyan bu gafletten uyuma yurttaş

Cahillerin doğruya yol göstermeyeceğine aksine daha kötüye götüreceğini ifade etmiş, her zaman ilmin, eğitimin, doğrunun yanında olmuştur:

Aldanma cahilin kuru lafına / Kültürsüz insanın külü yalandır

Hükmetse dünyanın her tarafına / Arzusu hedefi yolu yalandır

Âşık Veysel, özellikle birinci ve ikinci kademe ders kitaplarında tema, tür, kavram, duygu, düşünce, metafor gibi pek çok alanlarda örnek olarak kullanabilecek bir şairdir. Veysel’in bazı şiirlerinde ‘‘mektup’’ kavramına rastlıyoruz. Öğretimde özellikle Türkçe derslerinde mektup konusu işlenirken Veysel’in bu şiirlerinden örnekler verilerek, mektubun o dönem insanları için önemi ve yaşattığı tarifsiz duygular kavratılabilir (Kara, Tören, 2011).

Gider bu hasretlik yıla yetmez mi / İsmi tesbih ettim dile gelmez mi

Bülbülün feryadı güle yetmez mi / Mektup yâre selamımı ulaştı

Kişilik gelişimi açısından önemli iletilerin olan Âşık Veysel’in en yalın haliyle ifade ettiği fikirleri günümüzde soysa-siyasi açıdan örnek olarak verilebilir. ‘‘Senlik Benlik Nedir Bırak’’ adlı şiiriyle Âşık Veysel, öncelikle ‘‘ insan sevgisi’’ni göstermiş, ‘‘ Yezit nedir ne Kızılbaş, Değil miyiz hep bir kardaş ’’, diğer yandan birlik ve beraberliğin mutluluğun yolu olduğunu, ‘‘ Senlik benlik nedir sil at’’, ‘‘Cümle canlı hep topraktan, Var olmuştur emir Hak’tan’’ dizeleriyle belirtmiştir.

‘‘Bu Yolda’’ adlı şiiriyle Âşık Veysel, dönemin iktidarına demokrasinin gereği olarak vatandaşlar arasında ayırım yapmamasını öğütlerken, demokraside farklı görüşleri ifade etme özgürlüğünün olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca demokrasilerde iktidarların sürekli olmayacağını vurgulayarak, milletin iktidarının sürekli olacağı, savcılar ve hâkimlere baskı yapılmamasını dile getirmiştir (Yurduşen, 2013):

Demokrasinin budur rejimi

Vatan milletindir kim kovar kimi

Sıkma savcılarını kovma hâkimi

Şekavet yok adalet var bu yolda

Âşık Veysel, Allah’ın emriyle insanoğlu dâhil bütün canlıların topraktan yaratıldığı inancına işaret etmiş; kişiye düşen görevin, kendisini topraktan var eden Allah’tan, O’nun o sonsuz ve sınırsız olan rahmetini ve merhametini istemesi olduğunu belirtmiştir (Araz, 2008):

Cümle canlı hep topraktan

Var olmuşuz emir Hakk’dan

Rahmet dile sen Allah’tan

Tükenmez rahmet deryası

Âşık Veysel'in tasavvufi şiirleri ahlak açısından güzel örnekler taşır. Ona göre günahları örten, bağışlayan her güzelliğin nedeni Allah'tır:

Her nesnede mevcut, her cesette can

Ânın için dedik biz ona cânân

Evvel-ahir O'dur, O'nundur ferman

Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar

Kurtoğlu'nun (2017), Âşık Veysel'in şiirlerini değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında "sevgi, birlik ve beraberlik, çalışkanlık ve üretim, milli bilinç, mücadelecilik, doğruluk ve dürüstlük, büyüklere saygı, eşitlik ve demokrasi, sabır ve cesaret, fedakârlık, feragat, diğerkâmlık, tasarruf, ümitvarlık" gibi değerlerden bahsedilmiştir.

Âşık Veysel'in vatan ve milletine duyduğu sevgi:

Bizim eller yaylasına yürümüş

Tez gidelim o göçlere erelim

Boz dumanlı soğuk sulu yaylanın

Soldurmadan çiçeğini derelim

Birlik ve beraberlik:

Kürt'ü Türk'ü ne Çerkez'i

Hep Âdem'in oğlu kızı

Berberce şehit gazi

Yanlı var mı ve neresi

Milli Bilinç:

Bayramlarda düğünlerde

Toplantıda yığınlarda

Sıkılınca dar günlerde

Türk'üz türkü çağırırız

Fedakârlık, Feragat, Diğerkâmlık:

Çalış kazan helalinden

Feragat et el malından

Gelip geçen evvelinden

Ne götürmüş azdan çoktan

Ümitvarlık:

Gönül umudun yoldaşı

Durmaz gezer dağı taşı

Son nefeste olsa kiři

Gine onda umut yařar

Âşık Veysel'in şiirlerinde görme engelli olduğu halde duygu ve düşüncelerini aktarmada doğayı, obje ve nesnelere bir gören kadar doğru ve zengin kullanması, ustalığın bir ölçüsüdür.

SONUÇ

Dil gücünü kullanabilen bireylerin yaşamlarında felsefe hâkimdir. Kelime hazinesi zayıf ve dilin gücünü kullanamayan bireyler ancak Maslov'un hiyerarşiler basamağındaki ilk sırayı yaşayabilirler. Bireyin bu piramidin medeniyetler seviyesine ulaşacağı son basamağına çıkabilmesi için öncelikle dil gücüne hâkim olmaları gerekir. Dil ve dilin ürünü olan edebiyat, insanın yaşam felsefesini oluşturur.

Yavuz(1996), bilim ve felsefe alanında yapısal çözümlenmeleri edebiyatı yöntemleriyle ilişkilendirir. Levi-Strauss'un görüşü üzerinden içsel bağdaşım ile dışsal benzeşimin ilişkisi üzerinden Yunus Emre'nin "Çıktım erik dalına anda yedim üzümü" metaforuyla yapılan şerhleri açıklamaya çalışır. Yunus Emre, Allah inancıyla ilmini birleştirerek yaşayan büyük bir mutasavvıftır. Yaşam felsefesi tasavvufi düşüncesiyle yoğrulmuş ve diline yansımıştır. Metaforunda geçen imgeler, semboller, anlam aktarımları, benzetmeler, eğretilmelerin anlaşılması için tasavvuf ilmine hâkim olmak gerekir.

Dil kullanımına göre insanın kendi hayatını abad veya berbat etmesinin sebebidir. Felsefe tarihinde örneklerine sık rastlandığı gibi, dile aynı zamanda "imkân" ve "engel" olarak bakmak mümkündür. Şöyle ki, dil bir yandan, muhakemeyi sevk etmeye ve bunun neticesinde varılan hükümleri beyan etmeye imkân verir. Diğer yandan ise dil, düşüncelerin, teessürlerin ve duyguların ifadesinde aslımı az çok bozan bir nakil vasıtasıdır. (Altınörs, 2014).

Halkın söylem olarak ürettikleri bazen metafor bazen de dil kusuru sayılabilir. Bunun için ana dilin en geç lise eğitimine kadar sağlam bir şekilde öğretilmesi gerekir. Söylem veya metaforların sağlıklı kullanılması bunu öğreten uzmanların iyi yetiştirilmesine bağlıdır.

Üniversite seviyesinde bir ana dil öğretimi, herhalde bize mahsus bir garip hal olsa gerektir. Bir insan kendi dilinin en güzel ve en doğru kullanma usullerini orta, nihayet lise sınıflarında tamamlanmalıdır. Bugün üniversitelerimize konulması kararlaştırılan Türk Dili derslerine, programa göre en güzel ve doğru kullanma seviyesinden değil, maalesef imla kurallarından, noktalama işaretlerinden, basit dilbilgisi bahislerinden başlanacaktır(Okay, 1991).

TDK' nin henüz kabul etmediği ama taramaların ve bilimsel çalışmaların yapıldığı "söylem"lerde de metaforlar vardır. Dilin sözlü ya da yazılı gerçekleşmesi. İfade, kalıplaşmış, klişeleşmiş söz. Halkın doğaçlama üretisi olan söylemler zaman zaman anlatım bozukluğu, dil kusuru olarak görülse de bazıları için metafor tanımı yapılabilir. Örneğin, "sıkıntı yok" söylemi balığın taze veya bayat olduğunu anlamak için kullanıldığında somut anlam olarak bir anlatım bozukluğu bir dil kusurudur. Mecazi olarak anlam aktarıldığında ise metafor olabilir. İşsizlik, tekdüzelik, bezginlik vb. sebeplerden doğan ruhsal yorgunluk, cefa, eziyet, Bir bozukluğun, karışıklığın sebep olduğu etkili ve sürekli yorgunluk, mihnet, Yokluk ve parasızlığın yol açtığı geçim darlığı, Bulunmama durumu, Sorun, mesele, sendrom, problem.

Bu anlamlar üzerinden balığın ya da taze ve bayatla ilgili hiçbir nesnenin bağdaşması mümkün değildir. Ama insanın psikolojik olarak düşeceği hal durumu “sıkıntı” olarak algılanabileceği için burada metafor olarak kabul edilir.

Edebi ürün veren şahsiyetlerin eserleri dilin özellikleri açısından yoğunlukla incelenmeli, küreselleşen dünyada kültürel asimile olmamak için dil derslerine çok yönlü çalışılmasına imkân verilmelidir.

KAYNAKLAR/ REFERENCES

- Açıl, B. (2014), Bir Tür mü Tarz mı? Klasik Türk Edebiyatında Alegori, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 19(37);146.
- Altınörs, A.(2014), *Dil Felsefesi*, Bilim ve Gelecek Kitaplığı; İstanbul.
- Araz, R.(2008), Aşık Veysel’in Şiirinde Dinî Ve Tasavvufî Temayüller, *Berceste Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, 7(68);2.
- Aydın, İ. H. (2006), Bir Felsefî Metafor “Yolda Olmak”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI(4);14.
- Aytaç, G.(2005), *Edebiyat ve Kültür*, Hece Yayınları, Ankara.
- Bulut, P. Kuşdemir, Y. (2018), İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuma Ve Yazmaya İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla Analizi, *TÜBAV Bilim*, 11(1);75.
- Çalışkan, N.(2013), Kavramsal Anahtar Modeli ile Metafor ve Deyim Öğretimi, *Bilig Dergisi*, (64);97.
- Çoğaltay, N., Aras, Z. N.(2018), Öğretmen Adaylarının Öğretmen Atamalarında Kullanılan Sözlü Sınava İlişkin Algıları: Metafor Analizi Örneği, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1);218, 224.
- Deniş Çeliker, H. Akar, A.(2015), Ortaokul Öğrencilerinin Doğaya İlişkin Metaforları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 109-111.
- Doğan, M.(2008), Divan Şiirinde’’Şarap Metaforları’’, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 38(38);67-92.
- Eraslan, L.(2011), Sosyolojik Metaforlar, *Akademik Bakış Dergisi*, 27;14,15.
- Ertem, M.(2017), Yönetim Ve Organizasyon Alanında Metaforlar, *International Journal Of Academic Value Studies*,3(9);217.
- Gültekin, M. (2017), İlköğretim Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Kavramına Yükledikleri Metaforlar, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(169); 131.
- Gültekin, T. Yıldız, E. Bahadır, A.(2016), Hedef Kavramın Metaforik İncelenmesi: Zühre Yıldızı Örneği, *İdil Dergisi*, 5(26); 1835.
- Kale, E. Çiçek, Ü.(2015), Hemşirelerin Kendi Mesleklerine İlişkin Metafor Algıları, *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(2); 145-147.

- Kara, R. Tören, A. (2011), Âşık Veysel'in Şiirlerinde Eğitim, *A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 46; 140.
- Kaya, D.(2011), *Âşık Veysel*, İstanbul: Akçağ.
- Kılcan, B.(2017), *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Kızıklı, Z. (2007), Edebi Bir Sanat Olarak Arap Belagatinde Teşbih, *Dini Araştırmalar*, 9; 224.
- Kurtoğlu, F.S. (2017), Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 53; 107-118.
- Lakoff, M. Johnson G. (2015), Çev. DEMİR, G.Y., *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*, İthaki Yayınları; İstanbul, 301-302.
- Lapsekili, N. Yelboğa, Z.(2014), Psikiyatride Metafor Kullanımı, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3;117.
- Leblebici, D.N.(2008), Örgüt Kuramında Paradigmalar Ve Metaforlar, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(15);353.
- Mirzaoğlu Sivacı, F.G.(2005), Türkülerde Mitolojik Unsurlar, *Türkbilig Dergisi*, 10;47.
- Nerimanoğlu, K. V.(2018), *Türk Lenguafolkloristiğine Giriş*, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları; İstanbul.
- Okay, M. O.(1991), *Edebiyat ve Kültür Dünyamızdan –Makaleler, Denemeler, Sohbetler-*, Akçağ Yayınları; Ankara.
- Özakupınar, Y.(2002), İnsan Düşüncesinin Boyutları, İstanbul; Ötüken Yayınları.
- Parın, K.(2017), Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil, *Söylem Filoloji Dergisi*, 2(3);149.
- R. Carter, J. (2003), Tasvir Açıklama Değildir: Bir Mukayese Metodolojisi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1);429.
- Şahan, K. (2017), Metafor Ne Değildir?, *Kesit Akademi Dergisi*, 3(8); 170.
- Tokat, L.(2009), Dinin Sembolik Dili, *Milel ve Nihal İnanc, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(1);85.
- Tortop, H. S.(2013), Öğretmen Adaylarının Üniversite Hocası Hakkındaki Metaforları ve Bir Değerlendirme Aracı Olarak Metafor, 3(2); 155.
- Uyan Dur, B.İ., Metafor ve Ekslibris, *Uluslararası Ekslibris Dergisi*, 3(5);125.
- Yavuz, H.(1996), *Yazın, Dil ve Sanat*, Boyut Kitapları; İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldızlı, M. E. Yönelim Metaforlu Deyimlerin Sınıflandırılması, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1493.
- Yılmaz, Ç.(2007), Derrida'nın Metafor Kullanımı, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 45.
- Yurduşen, Y.(2013), Âşık Edebiyatı Halk Şiirindeki Eğitsel ve Öğretisel Unsurlar (Âşık Veysel Örneği), Yüksek Lisans Tezi.